

Jagt – et klassisk tema i nye problemstillinger

Af Janne Flora, Michael Eilenberg, Mette Louise Broberg Hansen & Thomas Randrup Pedersen

Vi står midt i en klima- og naturkrise, der i de seneste år har rejst komplekse spørgsmål, både inden for og uden for antropologien: hvad er forholdet mellem menneske og natur, hvordan bør det være, og hvordan er natur og vores liv gensidigt og dybt implicerede i hinanden? Klimaforandringer, forurening, invasive arter, tab eller fragmentering af habitater, sygdomme og ikke mindst overudnyttelse betyder, at vilde arter uddør hver dag som direkte eller indirekte konsekvens af menneskelige handlinger.

Hvor stiller det jagt? Artiklerne i dette nummer af *Jordens Folk* viser dels, hvordan jagt både rejser spørgsmål om traditioner, overlevelse, identitet, køn og fællesskaber. Men de synliggør også, hvordan jagt er et spejl på mange af de udfordringer, som vi står over for i forvaltningen af landskaber og dyreliv. Gennem jagt kan man se, hvordan regler, kvoter, arter og menneskelige interesser konstant forhandles, og hvordan landskaber formes af både biologiske, sociale og politiske kræfter. På den måde åbner jagt også for et analytisk blik på, hvordan menneskers relation til naturen ikke er givet, men hele tiden skabes, udfordres og forandres.

Jagt har været del af antropologien næsten lige så længe, som faget har eksisteret. I de tidlige dage var det ofte til jæger-samler-samfund, antropologer søgte hen, når

de ville forstå “det oprindelige menneskeliv”. Beskrivelser af San-folkene i Kalahari eller Inuit i Arktis blev læst som små tidslommer, hvor man kunne ane, hvordan mennesker engang levede: afhængige af dyrenes bevægelser, og af landskabet og af fælles jagtstrategier. Jagt blev også set som en nøgle til både økonomi, social organisering, religion og verdenssyn, og man udviklede modeller for økonomi og deling, der reflekterede jæger-samler-kulturer.

Med tiden har dette blik ændret sig. Fra 1980'erne og frem blev det tydeligt, at mange af de samfund, antropologer havde beskrevet som “levende fortider”, i virkeligheden var dybt forbundet med moderne stater, markeder og koloniale magtforhold. I kraft af repræsentationsdebatten og den feministiske kritik blev man i antropologien opmærksom på, hvordan spørgsmål om-

kring køn, etnicitet, tradition og oprindelse også har spillet en rolle i den måde, antropologer har studeret og forstået jagt på. Samtidig voksede bevægelser for dyrerettigheder og miljøbevarelse i styrke og størrelse, særligt i Nordamerika og Vesteuropa, hvilket besværliggjorde fangst, selv i befolkningsgrupper for hvem fangst altid havde været en central del af den menneskelige overlevelse, såvel fysisk som social. Antropologer begyndte derfor at spørge om, hvad bæredygtighed i det hele taget er, og hvordan forholdet imellem mennesker, dyr og natur er mere komplekst end den adskillelse mellem natur og kultur, der er indlejret i såvel videnskab, idehistorie, og politik som i det judeo-kristne verdensbillede.

I dag er jagt igen et aktuelt felt for antropologisk forskning – men på andre præmisser end før. Klimakrise, biodiversitetstab og diskussioner om fødevarer sikkerhed har gjort jagt til mere end en nicheaktivitet: for nogle handler jagt om selvforsyning og fødevarer suverænitet, for andre om naturforvaltning, eller om at holde fast i traditioner, der binder mennesker til bestemte landskaber, fællesskaber og livsformer. Samtidig inviterer nyere antropologiske retninger, som f.eks. multispecies-antropologi, miljøantropologi og økologisk antropologi, til at se jagt som mere end et spørgsmål om resourceudnyttelse. Jagt bliver et møde mellem arter, hvor både mennesker, dyr, landskaber og også åndelige væsener påvirker hinandens liv. Det åbner for analyser af jagt som både omsorg og vold, både nærvær og udnyttelse – og som en social dynamik hvor mange forskellige relationer konstant bliver til og forhandles.

Dette temanummer af *Jordens Folk* samler en række artikler, som har til formål at belyse mange af de problemstillinger, som jagt kommer i berøring med i dag.

Marie Evaldsen Christensens artikel undersøger, hvordan jagt og adgang til grønlandsk mad – *kalaalimernit* – er tæt forbundet med identitet, selvforsyning og politiske reguleringer i Upernavik, Nordvestgrønland. Gennem etnografisk feltarbejde beskrives hverdagslivet blandt fangere, hvor jagten på lomvier og andre fangst dyr ikke blot er en nødvendighed for ernæring, men også en kulturel praksis, der styrker fællesskab og selvforståelse. Begrebet *pimngitso-orsinnaanngisaq* – det, der ikke kan undværes – bruges til at fremhæve madens centrale rolle i grønlandsk liv. Christensen argumenterer for, at fangstreguleringer og kvoter, indført af Grønlands Selvstyre, har gjort jagten mere kompleks og begrænset fangeres adgang til traditionelle fødevarer. Dette har skabt frustration og følelser af fremmedgørelse, især når fangeres viden ikke inddrages i beslutningsprocesser. Artiklen peger på, at reguleringerne ikke kun har økonomiske konsekvenser, men også påvirker kulturel og kropslig identitet. Madens oprindelse – fanget vs. industrielt produceret – spiller en vigtig rolle i, hvordan den værdsættes. Artiklen afsluttes med en kritik af, hvordan bureaukratiske strukturer kan underminere det, der for mange er uundværligt: adgang til *kalaalimernit*.

I deres artikel om jagt og vildtregulering i det fredede naturområde Lille Vildmose i Himmerland undersøger Andreas Thyrtsted, Cecilie Albin Esbjerg, Hans-Peder Gørtz Andersen, Toke Wibe Sørensen og Astrid Oberborbeck Andersen de dilemmaer, der er forbundet med naturforvaltning i et område, hvor jagt er forbudt, og kun regulering er tilladt. Naturforvaltere står over for udfordringer med at balancere en voksende kronvildtbestand, der kan blive vanskelig at håndtere uden jagt. Ulven introdu-

ceres som en potentiel “naturlig” regulator, der kan afhjælpe behovet for menneskelig indgriben, som ofte opleves som unaturlig og logistisk besværlig. Artiklen belyser her to reguleringsformer: proaktiv og reaktiv, hvor sidstnævnte lader naturen selekttere de svageste dyr. Dog begrænses denne tilgang af offentlighedens følsomhed over for naturens barske realiteter. Ulvens tilstedeværelse har allerede skabt økosystemiske effekter, og dens fremtidige adgang til området diskuteres som en løsning – men også som en kilde til nye dilemmaer, bl.a. i forhold til kreaturer, visenter og vildsvin. Gennem etnografisk materiale viser artiklen, hvordan vildtregulering i et fredet område ikke blot handler om dyr, men også om lovgivning, offentlighed, ideologi og praktiske hensyn. Ulven fremstår som symbol på ønsket om en mere “vild” og selvregulerende natur – men også som en kompleks aktør i et reguleret landskab.

Emilie Jensens artikel undersøger isens rolle som både fysisk fænomen og kulturelt argument i livet i Nunaqarfik, en grønlandsk bygd. Gennem fortællinger om Angut og andre lokale fangere og fiskere, beskrives hvordan isen påvirker mobilitet, fangstmuligheder og dagligliv. Isen er ikke statisk; den ændrer sig fra år til år, og dens usikkerhed er steget markant de seneste årtier. Artiklen viser, hvordan mennesker læser spor i isen – sælåndehuller, fiskehuller, snescooterspor – og hvordan disse spor bliver til samtaler og beslutninger om, hvor og hvornår man kan færdes og fange. Isen bliver et argument, som man må forstå og forholde sig til, og som kan være livsfarligt at misforstå. Artiklen skildrer også, hvordan samtaler om isen – i hjemmet, ved kysten, og i butikken – er centrale for lokalsamfundets liv og overlevelse. Den viser, hvordan

isens betydning er blevet mere tvetydig, afhængig af sociale og økonomiske forhold. Samtidig peger artiklen på, hvordan globale dyreetiske diskurser har haft konsekvenser for inuitters levevis, og understreger retten til liv og jagt i Arktis.

I deres artikel om vildsvinejagt i Sverige reflekterer **Annika Pohl Harrisson** og **Erica von Essen** over, hvordan vildsvinejagt fungerer som et særligt rum, hvor mænd kan udtrykke sårbarhed uden at miste deres maskuline selvbillede. Forfatterne følger en gruppe danske mænd, der årligt rejser til Sverige for at jage vildsvin. Selvom jagten traditionelt forbindes med styrke og dominans, viser artiklen, at jagten også skaber plads til følelsesmæssig åbenhed og fællesskab. Gennem beskrivelser af jagtsituationer og sociale interaktioner, som f.eks. Hennings følelsesladede reaktion efter sin første nedlagte gris, illustrerer artiklen, hvordan jagten bliver en ventil for livets belastninger. Vildsvinet som bytte symboliserer styrke og selvstændighed, hvilket forstærker jagtens maskuline karakter, men samtidig åbner det op for refleksion og omsorg. Artiklen argumenterer for, at vildsvinejagten repræsenterer et paradoksalt fri-rum, hvor traditionelle og blødere former for maskulinitet sameksisterer. Den viser, hvordan jagten kan være en arena for emotionel bearbejdning og social støtte og dermed bidrage til en mere nuanceret forståelse af moderne mandighed.

Clara Mølgaard Lindberg og **Sara Niamh Reehof Roche** udfordrer ligeledes forestillinger om jagt og køn. I deres artikel undersøger de kvinders rolle i jagt, en traditionelt maskulin praksis, og bygger på etnografiske interviews med kvindelige jægere i Danmark. Selvom kun én ud af ti jægere

er kvinde, viser undersøgelsen, at kvinder engagerer sig dybt i jagtens natur, etik og fællesskab. For kvinderne er naturoplevelsen ofte vigtigere end selve nedlæggelsen af vildt, og jagten beskrives som meditativ og meningsfuld – selv uden gevinst. Adrenalin og bukkefeber spiller en rolle, men kvinderne lægger stor vægt på præcision og etisk aflivning af dyr. Adgang til jagt er præget af kønnede strukturer, hvor mænd dominerer ejerskab af jord og jagtkonsortier, hvilket begrænser kvinders muligheder for at deltage i fællesjagter. Derfor foretrækker mange kvinder riffeljagt, som kan dyrkes individuelt. Artiklen viser desuden, hvordan kvinder bevarer deres feminine identitet i jagten – f.eks. gennem jagttøj og forfængelighed – og hvordan de både modtager og forhandler hjælp fra mandlige jægere. Samlet set udfordrer kvinderne traditionelle forestillinger om jagt og udvider rummet for, hvad det vil sige at være jæger.

Astrid Oberborbeck Andersen diskuterer, hvordan indførelsen af koncessioner til trofæjagt har påvirket jagtpraksis, landskabsbrug og sociale relationer i Kangerlussuaq, Vestgrønland. Gennem etnografiske feltarbejder fra 2019–2024 belyses de komplekse spændinger mellem traditionel fangst og kommerciel trofæjagt. Koncessionerne giver eneret til turistjagt i udvalgte områder, hvilket har skabt nye økonomiske muligheder, men også konflikter med lokale fangere og sommerlejre, som har brugt områderne i generationer. Artiklen præsenterer stemmer fra lokale aktører, der både ser muligheder og udfordringer i trofæjagten. De peger på stressede dyrestande, utilstrækkelig vildtforvaltning og manglende hensyn til traditionelle jagtkulturer. Artiklen argumenterer for, at trofæjagtens politiske økonomi og økologi er sammenflettet med glo-

bale markeder og lokale livsformer, og at jagtformer ofte er båret af forskellige værdier og formål. For at sikre bæredygtighed og respekt for lokale praksisser, foreslås en mere inkluderende og samvittighedsfuld forvaltning, der anerkender både økonomiske og kulturelle behov.

I det afsluttende foto-essay skildrer **Frederik von Lillien skjold Hjortshøj** harpunjagt i den indonesiske nationalpark Wakatobi. Udstyret med et undervandskamera tager han med på jagt og portrætterer, gennem stillbilleder over og under vandet, livet blandt de nomadiske Sama-Bajauer, et folk med dybe maritime traditioner. Fotografiene formidler sensorisk mødet mellem havet, harpunjægeren og byttet, der forankrer jægernes kosmologiske verdenssyn. Essayet udforsker jægernes forbindelse til åndelige forfædre, som skabes igennem deres jagtpraksis og peger på de erfaringer, de gør sig i mødet med et havmiljø under hastig forandring forårsaget af klimaforandringer, øget turisme og befolkningsvækst.

På tværs af dette nummers forskellige artikler, bliver det tydeligt, at jagt ikke kan forstås som en entydig praksis. Jagt er derimod samlingspunkt, hvor spørgsmål om klima, biodiversitet, identitet, køn, etik og forvaltning mødes og flettes sammen. Jagt åbner dermed for et bredere perspektiv på menneskers relation til naturen – et perspektiv, hvor bæredygtighed ikke kan reduceres til en teknisk løsning eller en simpel balance mellem forbrug og beskyttelse, men må forstås som noget, der hele tiden forhandles mellem arter, landskaber, politikker og livsformer.

God læselyst.

Dette nummer af Jordens Folk er blevet til med støtte fra følgende forskningsprojekter:

Settler Colonial Beasts: Feral Pigs and Frontier Assemblages in Texas. AUFF NOVA, Aarhus Universitets Forskningsfond, Projektnummer: AUFF-E-2022-9-1. Projektledere: Michael Eilenberg og Jason Cons <https://projects.au.dk/settler-colonial-beasts>

Hunting Life: Explorations of Biosociality in Greenland. Semper Ardens: Accelerate, Carlsbergfondet, Projektnummer: CF21-0306. Projektleder: Janne Flora <https://projects.au.dk/hunting-life>

Om forfatterne

Janne Flora er lektor på Afd. for Antropologi, Aarhus Universitet. Hun forsker i Grønland, og er forfatter til *Wandering Spirits: Loneliness and longing in Greenland* (University of Chicago Press). Janne er også forperson for bestyrelsen i Dansk Etnografisk Forening.

Michael Eilenberg er lektor på Afd. For Antropologi, Aarhus Universitet. Han forsker i Sydøst Asien og Nord Amerika og er forfatter til *At the Edges of States: Dynamics of State Formation in the Indonesian Borderlands* (Brill Academic Publishing).

Mette Louise Broberg Hansen har en kandidatgrad i antropologi fra Københavns Universitet. Hun har beskæftiget sig med, hvordan køn påvirker menneskers oplevelse af og tilpasning til klimaforandringer på Zanzibar, med et særligt fokus på, hvordan sociale normer og fremtidsidealer forhandles. Mette arbejder i dag ved Center for Sprog og Integration i Københavns Kommune, hvor hun underviser i arbejdskultur.

Thomas Randrup Pedersen er lektor ved Institut for Ledelse og Organisation, Forsvarsakademiet. Han er ph.d. i antropologi fra Københavns Universitet og forsker i danske soldater og veteraner. Han har bl.a. publiceret om militære formationer forstået som såvel materielle fælder som kropsliggjorte indfangninger af fjenden.